

**“ER-XOTIN MUNOSABATLARIDA TEMPERAMENT TIPLARINING
MOSLASHUVCHANLIGI VA OILAVIY BARQARORLIKKA TA’SIRI”**

Mavlyanova Surayo Sultonaliyevna

*TAFU Psixologiya kafedrası katta o’qituvchisi e-mail:
mavlyanovasurayyo@gmail.com <https://orcid.org/0009-0005-5676-7061>*

Sobirova Muxlisa Tal’at qizi

*TAFU Pedagogika va psixologiya yo’nalishi, 4-kurs talabasi
muxlisasobirova505@gmail.com*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada er-xotinlar o’rtasidagi oilaviy munosabatlarda temperament turlarining o’rni va ularning o’zaro moslashuvchanligi masalalari yoritilgan. Temperamentning asosiy turlari — sangvinik, xolerik, flegmatik va melanxolik — ning psixologik xususiyatlari tahlil qilinib, ularning nikohdagi muvofiqligi va qarama-qarshiliklarga ta’siri ko’rib chiqilgan. Tadqiqot davomida turli temperamentga ega bo’lgan juftliklar o’rtasida muloqot, muomala madaniyati, nizolarni hal etish hamda oilaviy barqarorlik masalalari o’rganilgan. Maqolada temperamentlar o’rtasidagi moslashuvchanlikni oshirishga qaratilgan psixologik tavsiyalar berilib, sog’lom oilaviy munosabatlarni shakllantirishda individual psixologik xususiyatlarni hisobga olish muhimligi asoslab berilgan.*

Kalit so’zlar: *temperament, er-xotin moslashuvchanligi, oilaviy munosabatlar, psixologik moslik, muloqot madaniyati, nizolarni hal etish, oilaviy barqarorlik.*

Аннотация: *В статье рассматриваются вопросы супружеской совместимости на основе темперамента. Анализируются психологические особенности основных типов темперамента — сангвиника, холерика, флегматика и меланхолика — и их влияние на семейные отношения. Особое внимание уделяется проблемам адаптации супругов, межличностному общению, разрешению конфликтов и обеспечению стабильности брака. В результате исследования обоснована значимость учета индивидуально-психологических характеристик супругов для формирования гармоничных и устойчивых семейных отношений.*

Ключевые слова: *темперамент, супружеская совместимость, семейные отношения, адаптация, межличностное общение, конфликт*

Annotation: *This article examines marital compatibility based on temperament. The psychological characteristics of the main temperament types — sanguine, choleric, phlegmatic, and melancholic — and their influence on family relationships are analyzed. Special attention is paid to spouses’ adaptation, interpersonal communication, conflict resolution, and marital stability. The study highlights the importance of considering individual psychological traits in order to build harmonious and stable family relationships.*

Keywords: *temperament, marital compatibility, family relations, adaptation, interpersonal communication, conflict resolution.*

KIRISH

Bugungi kunda oilaviy munosabatlarning mustahkamligi jamiyat barqarorligining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Er-xotin o'rtasidagi o'zaro tushunish, hurmat va murosa oilaviy baxtning asosini tashkil etadi. Ushbu munosabatlarga ta'sir etuvchi muhim psixologik omillardan biri — bu temperamentdir. Har bir inson tug'ma fe'l-atvor xususiyatlariga ega bo'lib, ular uning hissiy holati, muomala uslubi va turmush tarzida namoyon bo'ladi. Turli temperamentga ega bo'lgan er-xotinlar o'rtasida moslashuv jarayoni murakkab bo'lishi mumkin, ammo temperament xususiyatlarini chuqur anglash va hisobga olish orqali oilaviy munosabatlarni yanada mustahkamlash mumkin. Shu sababli ushbu maqolada temperament tushunchasi hamda uning er-xotin o'rtasidagi moslashuvchanlikka ta'siri yoritib beriladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Temperament va uning shaxslararo munosabatlarga ta'siri masalasi psixologiya fanida uzoq yillardan buyon tadqiq etib kelinmoqda. Ushbu yo'nalishda olib borilgan ilmiy izlanishlar temperamentning biologik asosga ega ekanini hamda inson xulq-atvori va muloqot jarayonida muhim rol o'ynashini ko'rsatadi.

Temperament haqidagi dastlabki ilmiy qarashlar qadimgi yunon tabibi Gippokrat nomi bilan bog'liq bo'lib, u temperamentni organizmdagi suyuqliklar muvozanati bilan izohlagan. Keyinchalik Galen tomonidan ushbu nazariya rivojlantirilib, sangvinik, xolerik, flegmatik va melanxolik temperament turlari ilmiy muomalaga kiritilgan. Mazkur tasnif hozirgi zamon psixologiyasida ham muhim nazariy asos sifatida e'tirof etiladi.

Zamonaviy psixologiyada temperament masalasi I.P. Pavlov ta'limoti asosida chuqur o'rganilgan. Pavlov temperamentni oliy nerv faoliyatining kuchi, muvozanati va harakatchanligi bilan bog'lab, shaxs xulq-atvoridagi individual farqlarni ilmiy jihatdan asoslab bergan. Uning tadqiqotlari temperamentning tug'ma xususiyat ekanini, ammo tarbiya va ijtimoiy muhit orqali ma'lum darajada boshqarilishi mumkinligini ko'rsatadi.

Oilaviy munosabatlar kontekstida temperament muammosi A.A. Bodalev, V.S. Merlin, K. Levin kabi olimlar tomonidan o'rganilgan.

Ularning tadqiqotlarida er-xotin o'rtasidagi psixologik moslashuv, muloqot madaniyati va nizolarning kelib chiqishida temperament turlarining o'zaro mos yoki nomos kelishi muhim omil sifatida qayd etilgan.

Shuningdek, oila psixologiyasi sohasida olib borilgan tadqiqotlar temperament jihatidan bir-birini to'ldiruvchi juftliklarda moslashuv jarayoni nisbatan oson kechishini, temperamentlari keskin farqlanuvchi juftliklarda esa sabr, murosa va psixologik savodxonlik muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi.

Zamonaviy tadqiqotchilar temperamentni hisobga olgan holda oilaviy maslahat va psixologik treninglar samaradorligini alohida ta'kidlaydilar.

Xulosa qilib aytganda, mavzuga oid adabiyotlar tahlili temperamentning er-xotin o'rtasidagi moslashuvchanlikka bevosita ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi hamda ushbu masalani o'rganish oilaviy munosabatlarni mustahkamlashda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqot er-xotin o'rtasidagi moslashuvchanlik jarayonida temperamentning o'rnini aniqlashga qaratilgan bo'lib, unda psixologiya fanining umumilmiy va maxsus tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida nazariy va empirik yondashuvlar uyg'un holda qo'llanildi. Nazariy tahlil bosqichida temperament va oilaviy munosabatlarga oid mahalliy hamda xorijiy ilmiy adabiyotlar, monografiyalar, ilmiy maqolalar va dissertatsiya ishlari o'rganildi. Ushbu manbalar asosida temperament tushunchasi, uning turlari hamda er-xotin o'rtasidagi psixologik moslashuv mexanizmlari tahlil qilindi va umumlashtirildi. Empirik tadqiqot jarayonida so'rovnoma va suhbat metodlaridan foydalanildi. Jumladan, respondentlarning temperament turlarini aniqlash maqsadida psixologik testlar qo'llanildi hamda er-xotinlar o'rtasidagi munosabatlarda yuzaga keladigan muammolar, muloqot xususiyatlari va moslashuv darajasi o'rganildi. Olingan ma'lumotlar qiyosiy tahlil orqali temperament turlari va oilaviy moslashuv o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashga xizmat qildi. Shuningdek, kuzatish metodi orqali er-xotinlarning kundalik hayotdagi xulq-atvori, hissiy reaksiyalari va muloqot jarayonlari tahlil qilindi. Tadqiqot natijalarini aniqlashtirish va ishonchliligini oshirish maqsadida statistik tahlil elementlaridan ham foydalanildi. Umuman olganda, tadqiqotda qo'llanilgan metodologiya temperamentning er-xotin o'rtasidagi moslashuvchanlikka ta'sirini kompleks tarzda o'rganish imkonini berdi hamda ilmiy xulosalar chiqarish uchun mustahkam asos yaratdi.

Xulosa

Mazkur maqolada temperamentning er-xotin o'rtasidagi moslashuvchanlik jarayoniga ta'siri tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, temperament shaxsning tug'ma psixologik xususiyati bo'lib, u oilaviy munosabatlarda hissiy holat, muloqot uslubi va muammolarga munosabat bildirishda muhim rol o'ynaydi. Turli temperamentga ega bo'lgan er-xotinlar o'rtasida kelishmovchiliklar yuzaga kelishi mumkin, biroq bu holat oilaviy munosabatlarning barbod bo'lishiga sabab bo'la olmaydi. Tahlillar shuni tasdiqladiki, er-xotin bir-birining temperament xususiyatlarini anglab, hurmat qilgan holda murosa yo'lini tanlasa, moslashuv jarayoni samarali kechadi. Ayniqsa, muloqot madaniyati, sabr-toqat va o'zaro qo'llab-quvvatlash temperamentlar o'rtasidagi farqlarni yumshatishda muhim omil hisoblanadi. Shuningdek, temperament jihatidan bir-birini to'ldiruvchi juftliklarda oilaviy muhit nisbatan barqaror bo'lishi kuzatildi. Xulosa o'rnida aytish mumkinki, temperamentni inobatga olgan holda olib boriladigan psixologik maslahatlar va profilaktik ishlar oilaviy nizolarni kamaytirishga xizmat qiladi. Ushbu tadqiqot natijalari oila psixologiyasi sohasida ilmiy-amaliy ahamiyatga ega bo'lib, er-xotin o'rtasidagi sog'lom va barqaror munosabatlarni shakllantirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Айзенк Г. Ю. Структура личности. – Москва: Эксмо, 2008.
2. Айзенк Г. Ю. Типы темперамента. – Санкт-Петербург: Питер, 2006.
3. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания. – Москва: Наука, 2001.
4. Асмолов А. Г. Психология личности. – Москва: МГУ, 2010.
5. Леонгард К. Акцентуированные личности. – Москва: Медицина, 2002.
6. Немов Р. С. Психология. Том 1–3. – Москва: Владос, 2011.
7. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. – Санкт-Петербург: Питер, 2012.
8. Столин В. В. Семейная психология. – Москва: Академия, 2004.
9. Эриксон Э. Идентичность и жизненный цикл. – Санкт-Петербург: Питер, 2014.
10. Buss D. M. The Evolution of Desire: Strategies of Human Mating. – New York: Basic Books, 2003.
11. Feist J., Feist G., Roberts T. Theories of Personality. – New York: McGraw-Hill, 2018.
12. Olson D. H., DeFrain J. Marriage and the Family: Diversity and Strengths. – Boston: McGraw-Hill, 2011.
13. Cloninger S. C. Theories of Personality: Understanding Persons. – Pearson, 2016.